

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

SAMTIDEN

VECKOSKRIFT

FÖR

POLITIK OCH LITTERATUR

UTGIFVEN AF

C. F. BERGSTEDT.

N° 29.

Lördagen den 22 Juli

1871.

Vidare om fördelningen af statsmakternas initiativ.

Vi yttrade i vårt senaste nummer, att ehuru en konstitutionel regering, för att hos folket ega nödig styrka och anseende, icke får afsäga sig försteget vid behandlingen af offentliga angelägenheter, för att såsom en blott och bart verkställande eller någon gång derutöfver en rådgivande myndighet ställa sig vid representationens sida, så är det för ingen del nödvändigt att hon skall taga alla sina idéer af sig själf och liksom ensam tänka för hela samhället. En sådan föreställning hade Napoleon III om kronans ställning i staten. Han försökte att styra och ställa alldes såsom en stor godsegare på sin egendom, ett regemente som endast är möjligt under den förutsättning, icke allenast att regenten personligt är i besittning af högre och mera omfattande kunskaper än någon af sina undersåtar, utan äfven att de senare frivilligt tillerkänna honom detta i verkligheten alldes omöjliga företräde. I vissa fall kan fattigdomen på idéer vara förknädd med en ganska hög grad af personlig energi att sätta i verket dem som finnas, och när man gör sig någon möda att undersöka halten af de så kallade *Idées Napoléoniennes*, blir man mycket benägen att finna deras styrka just i deras armod och den blinda tro som deras representant hade på sin egen providentiella bestämmelse att utföra dem. Men sådana företagsamma och om sin kallelse tvärsäkra styresmän

passa icke för de fria samhällena. Liksom de äktenskap äro de lyckligaste i hvilka ingen rätt vet hvem som utförar den egentliga ledningen, utan styrelsens initiativ omedvetet framgår ur kontrahenternas förknädd vilja, lika så är det för de konstitutionella samhällena fördelaktigast, om förslagen som framställas äro en så ovilkorlig följd af den allmänna öfvertygelsen, att ingen tänker på att undersöka hvarifrån de i första hand leda sitt ursprung. Sällan är en tanke, första gången den uppstår, så klar och fullständig att den genast kan bringas till utförande: vanligen måste man undergå mycken sofring under sin passage genom särskilda pröfvande organer, och när han slutligen format sig till ett verkställbart förslag, är det ofta omöjligt att säga hvem som egentligen råår om honom.

Det är häri som enligt vår uppfattning det parlamentariska statsskicket har sin förnämsta styrka. Representationens åsikter i sådana ämnen som varit föremål för dess beslut kunna visserligen läsas i dess skrivelser till regeringen, men det är på långt när icke hela riksdagsarbetet — i fall man talar om särskildt fosterländska förhållanden — som ligger formuleradt i regelmessiga beslut, och ofta kan en diskussion, som icke ledt till någon annan åtgärd än ett simpelt afslag på framställda förslag, innehålla i sig ett sådant frö till beslut, att det endast behöfs utredning af

några särskilda detaljer och en systematisk uppställning af det hela, för att göra det på en gång antagligt när det å nyo framlägges. För att erhålla kännedom om riksdagens tänkesätt i sådana frågor behöfva emellertid icke statsrådets ledamöter personligt närvarande vara i kamrarne, emedan de kunna läsa i de tryckta protokollen allt hvad de behöfva inhemta. Men det fins något i en riksdags lif som icke en gång står att läsa i protokollen, de ständiga utbytena af tankar mellan kamrarnes ledamöter personligt, de enskilda rådplägingarne mellan dem och utskotten, och de meddelanden som icke sällan ega rum mellan valmän och deras representanter. Derfor är det nyttigt att icke allt för få medlemmar af regeringen också äro ledamöter af kamrarne, antingen konungen sjelf, vid utnämmandet af sina rådgifvare i första rummet söker dem inom representationen, eller valkretsarne, när de se sig om efter passande ombud, i första rummet kasta sina blickar på rådsbordet, för att der finna dem som värdigt kunna föra deras talan. Det lärer Stockholms stadsfullmäktige, liksom några af landstingen, till stor heder att de i Första kammaren inkallade de mest framstående ledamöterna af det De Geerska kabinettet, och det är troligt att dessa valkretsar äfven hädanefter skola handla efter samma grundsatser, så ofta som de för fyllandet af lediga platser icke finna fullt passande personer bland dem som äro bosatta inom deras eget område. Vi känna icke huru vida det kan anses vara tillständigt för ledamöter af statsrådet att fortfarande låta mantalsskrifva sig på de orter der de ega fast egendom eller innehafva ordinarie embetsbefattningar, men vi önska att det må vara händelsen, liksom vi anse att därför icke finnes något legalt hinder. Det vore i sjelfva verket högst obilligt, om en af Andra kammarens mest betydande ledamöter för en landsortsstad, som sedan valet blifvit inkallad i rådkammaren, skulle endast af denna anledning vara beröfvad möjligheten att nästa gång blifva återvald, och finnes något stadgande som hindrar det, bör det ovilkorligen ändras. Hufvudstaden kan visserligen, om den vill, godtgöra en del af orättvisan, och det kunde med skäl väcka någon förundran, att Stockholms valmän, som både 1869 och 1870 hade tillfälle att gifva en

plats i representationen åt den som nu är kronans främste embetsman, alls icke tyckas hafva tänkt på lämpligheten af en sådan åtgärd, som eljest förefaller så naturlig och så öfverensstämmande med det slags parlamentarism hvilken vi anse önskligt att få införlifvad med våra offentliga vanor.

Såsom sakerna ännu stå hos oss, och med det ringa sammanhang och meningsutbyte som eger rum mellan regeringens och kamrarnes ledamöter, är det icke att begära att kongl. maj:t skulle söka ämnen för sina framställningar till riksdagen annorstädes än i riksdagens egna skrivelser. Om vi kasta en flyktig blick på dem som i år blifvit aflättna, skola vi emellertid finna att de erbjuda alldeles tillräckliga materialier för kungliga propositioner till mer än en kommande riksdag.

Antalet af dessa offentliga dokument uppgår vanligen till närmare 100 om året; de voro 70 förliden riksdag och hafva i år stigit till 88. Största delen deribland äro emellertid sådana som endast angå formella ärenden, tillkännagifvanden om utgången af valet till fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, justitieombudsman och hans suppleant, och svar på kungliga propositioner i mycket obetydliga ärenden, såsom frågor om afstående af kronans rätt till danaarf, afsöndring af boställsjord till trögårdar och planteringsland vid folkskolor, skattefrihet, skatterestitutioner eller efterskänkande af andra kronans anspråk hos enskilda personer o. s. v. så att, när man genomgår det digra band som upptages af dessa skrivelser, så kan man icke alldeles värja sig från det intrycket att kronan och representationen hafva bra mycket obetydliga saker att säga hvarandra. Andra skrivelser innehålla anmälan om de fattade besluten i lag- och statsregleringsfrågor, andra åter enkla anhallanden att kongl. maj:t täcktes befördra till verkställighet riksdagens beslut eller utfärda deraf föranledda kungörelse, och någon gång finner man en erinring som liknar en tillrättavisoing, såsom t. ex. då riksdagen nyss fästet kongl. maj:ts uppmärksamhet derpå att af de allmänna besparingarne på Femte hufvudtiteln en summa af omkring 18,000 rdr blifvit använd till genomförande af den nya aflöningsstaten för sjöförsvarets officerskårer, i strid

med de af 1840 och följande årens riksdagar fattade beslut, att de besparingar som intill ett följande riksmöte kunde uppkomma på hufvudtitlarne väl finge af regeringen användas till sådana af riksdagen icke pröfvade utgifter hvilka inom det ändamål, som med hvarje hufvudtitel vore afsedt, kunde finnas vara för rikets styrelse af oundgängligt behof påkallade, men att dessa medel i intet fall finge användas till löner eller årliga arvoden, som berodde af hvarje särskild statsreglering, och att vid denna disposition i öfrigt skulle iakttagas att de det ena året reserverade besparingarne kunde ett följande år användas. Det öfriga utgöres af de egentliga önskningsmålen, och vi skola här nedan taga en öfversigt af dem som kunna föranleda regeringspropositioner till en följande riksdag och på ett indirekt sätt gifva anledning till utfölvande af regeringens initiativ.

Vi nämna då i främsta rummet den stora fråga om förändring af grunderna för sjöförsvarets organisation, i det riksdagen, på grund af hr Palanders motion i Andra kammaren, hos kongl. maj:t anhållit att, vid företagande af frågan om indragning inom sjöförsvarets nu varande befälspersonal och manskap, i sammanhang dermed taga under pröfning, huru vida icke en förening af sjövapnets begge kårer lämpligen kunde ega rum.

Vi äro icke beredde att uttala någon öfvertygelse om det sätt hvarpå detta viktiga ärende bör af regeringen upptagas, men visst är att det öppnar ett fält, för departementschefen i synnerhet och regeringens medlemmar i allmänhet, att aflägga prof icke blott på insigter och organisationsförmåga i afseende på sjöväsendet, utan äfven på allmän politisk blick och statsmannaförmåga i det stora hela. Att riksdagen emellertid haft goda skäl för sin framställning synes oss klarligen framgå derutaf att den från början så skarpt anlagda gränsen mellan en sjögående flotta och ett för kusternas försvar afsedt skärgevärdartilleri icke kunnat upprätthållas, och äfven det visar sig af öfverläggningarne i ämnet, att riksdagens beslut, långt ifrån att vara dikteradt af någon ensidig förkärlek för den stora örlogsflottan, har sin förklaring i den öfvertygelsen att den hufvudsakliga uppgiften för Sveriges marin är att försvara dess kuster, och att skärgevärd-

vapnet, eller hvad man eljest vill kalla en hufvudsakligen för detta ändamål inrättad flotta, icke kan under den senast tillvägagångta föreningen ernå den kraftiga utveckling som vår nationella trygghet kräfver. Så till vida är ingen ting att anmärka mot riksdagens behandling af detta ärende, men det har också en politisk sida, som föga eller intet varit föremål för riksdagens öfverläggningar. Ehuru väl, såsom vi mer än en gång haft tillfälle att erfara, det icke längre fins någon politisk disciplin, och icke längre existerar några bindande traktater mellan de europeiska makterna, är det knappast möjligt att vi skulle blifva anfallna af en fiende, utan att ett allmänt sjökrig i vårt granskap deraf blefve en följd, och vårt sjöförsvaret måste därför ordnas icke med uteslutande afseende på vår större eller mindre förmåga att värna oss mot en landsättning af fientliga trupper på våra kuster, utan med noggrant och mångsidigt öfvervägande af alla de omständigheter och vilkor under hvilka vi kunna vänta understöd af främmande sjömakter. En tanke på den sistnämnda omständigheten ingick utan tvifvel i den beredvillighet med hvilken riksdagen beviljade närmare fyra millioner för Carlskronas befästade, men diskussionen i kamrarna vitnade icke om att frågan om sjövapnet denna gång af riksdagen sågs i hela sin omfattning. Dertill kommer att de materiella behofven för sjöförsvaret hittills af en hård nödvändighet blifvit lemnade så godt som heit och hållet å sido; landförsvarets angelägenheter stodo i främsta linien, och så länge ickö dess kraf är nägorlunda tillfredsstäldt, skulle regeringen icke med något hopp om framgång kunna hafva hos riksdagen anmält behofvet af de 20 eller 24 milloner, som anses erforderligt för att anskaffa de förstärkningar i *sjöartilleri* hvarmed vi i första hand måste bereda oss att uppträda mot en hotande fiende. Om någon *flotta*, för att verksamt uppträda på öppna hafvet i förening med våra naturliga allierade, samt för att kunna gifva ett eftertryckligare beskydd åt vår handelsflagga på aflägsnare farvatten, har ännu icke det ringaste varit fråga, och ehuru begränsningen i våra närvarande utvägar hindrar oss att ännu på lång tid till sådana ändamål anslå några medel, är det nödvändigt för regeringen, hvilken i sådana

saker kan och bör se längre än riksdagen, att taga alla dessa saker i sorgfälligt öfvervägande vid behandlingen af riksdagens nyssnämnda framställning. Sjöförsvarets angelägenheter kunna icke heller ordnas på ett någorlunda tillfredsställande sätt, utan att frågan om utbildningen af Förvaltningen af Sjöärendena blir definitivt afgjord. Regeringen har således ensamt på femte hufvudtiteln fullt opp att göra, för att icke stanna bakom riksdagens förväntan eller låta öfverflygla sig af dess »initiativ».

En administrativ fråga af ganska stor vikt för vår ekonomiska utveckling är riksdagens anhållan att kongl. maj:t måtte taga det redan väckta förslaget om post- och telegrafverkens sammanslagning under förnyad ompröfning och för riksdagen framlägga det förslag som af frågans märmare utredning kan föraledas. Det synes oss visserligen klart, att ett antal lägre tjänster inom båda staterna kunde förenas hos samma personer, och dermed någon besparing för statsverket åstadkommas, men hvad vi sakna i riksdagens skrifvelse är en tillförlitlig utredning, huru det skulle komma att förhålla sig med de högre tjänsterna och i synnerhet med chefskapen. Vid första ögonkastet synes det, som skulle blott en enda tanke i detta afseende kunna uppstå, nemligen att om båda verken förenades under en chef, det andra verkets chefsbefattning skulle helt och hållet kunna indragas. Detta är emellertid icke alldeles säkert, ty ju mera man sammanslår, desto mer blifva chefskapen sinecurer, afsöndrade från deltagande i det verkliga arbetet och sålunda förutsättande särskilda chefer, ehuru under mindre anspråksfulla benämningar, för de speciella verken, som skola hetas stå under den gemensamma generaldirektörens högsta öfverinseende. Det är ganska troligt att den nu varande chefen för postverket, så länge han befinner sig i sin kraftfullaste ålder, skulle kunna på ett tillfredsställande sätt förestå äfven telegrafverket, men äfven han blir en gång gammal, eller han kan komma att efterträdas af en mindre energisk man, och följden blir då att hvardera verket får en verklig chef, som för sitt arbete också gör anspråk på en motsvarande aflöning, medan öfver båda hänger liksom i luften en titulärchef, med en aflöning som kunde bättre använ-

das. En fullständig och opartisk utredning häraf kan endast komma ifrån regeringen, och vi tvifla icke, att om industrien för sin utveckling verkligen erfordrar de båda embetsverkens fortfarande åtskilnad, chefen för finansdepartementet skall kunna erbjuda riksdagen sådana skäl att den låter det väckta förslaget tills vidare förfalla. I sådant fall blefve regeringsinitiativet visserligen negativt, men det vore icke mindre förtjenstfullt eller berättigadt till erkännande.

En ofta öfverklagad olägenhet i vår offentliga förvaltning är den ytterliga långsamhet hvarmed statsräkenskaperna uppgöras, så att rikshufvudboken icke avslutas förr än den 1 Augusti på andra året efter det för hvars räkenskaper den redogör. Då riksdagens revisorer kort därefter sammanträda, hafva de följaktligen att granska statsräkenskaper, som äro mer än 1½ år gamla, och som riksdagen först emot slutet plägar aflåta sin skrifvelse i anledning af de allmänna fondernas förvaltning, förgä vanligen ända till tre år, innan regeringen hinner utfärda föreskrifter till undvikande af de anmärkta feleu, hvilka således blifva utan rättelse upprepade i minst två års räkenskaper efter det under hvilket de först begiugos. Som vi sjelfva åt denna fråga egnat en utförligare afhandling (se artikeln »Statsräkenskaper och statsrevision» i n:o 11 för den 18 Mars), skola vi denna gång icke vidare derpå inlåta oss. Olägenheterna af det nuvarande förhållandet äro både svåra och många, och riksdagen har därför med allt skäl anhållit att kongl. maj:t ville anbefalla och, i de delar riksdagens vidare medverken erfordras, föreslå sådana åtgärder att det öfverklagade onda måtte så snart som möjligt upphöra, en anhållan som i icke ringa grad kommer att pröfva finansministerns uppfinningsförmåga och skarpsinnighet. Vi tillåta oss härvid endast erinra om en tanke som vi med all skyldig tvekan framkastade uti den nyssnämnda artikeln, men som vi erfarit hafva funnit en viss anklang inom kretsar hvilkas bifall vi högt värdera, nemligen om det icke skulle befinnas lämpligt att andra riksbokslutåret och låta det utlöpa med riksdagens slut, hvilket under vanliga förhållanden inträffar samtidigt med kronoppbörden, i stället för att nu räkenskapsåret sammanfaller med kalenderåret. Det

har nemligen mer och mer blifvit en vana hos riksdagen, att på regeringens förslag anvisa medel att utgå äfven under det löpande året, ehuru dess statsreglering redan blifvit uppjord under det närmast föregående. Genom den af oss föreslagna förändringen skulle sådana besvärliga rubbningar af den föregående statsregleringen kunna undvikas och statsräkenskapernas tidigare afslutning möjliggöras.

Bland önskningsmål som blifvit framställda i sammanhang med statsregleringen, är riksdagens anhållan att kongl. maj:t täcktes tillse, om och på hvad sätt Civilstatens pensionsinrättning må kunna så ordnas, att den sättes i stånd att helt och hållet öfvertaga hela pensioneringen för de civila embetsmännen, så att all dylik pensionering från allmänna indragningsstaten må komma att upphöra. Frågan om ett fullständigt ordnande af det offentliga pensionsväsendet bragtes redan på dagordningen af 1856—58 årens ständer, och en komité nedsattes kort derefter för att uppgöra och aflemna förslag till ändamålsenligt ordnande af pensionsväsendet i allmänhet, men denna viktiga fråga har ännu icke gifvit anledning till någon åtgärd å regeringens sida, utan är, efter den höfliga officiella frasen, »på kongl. maj:ts nådiga pröfning ännu beroende». Emellertid framkomma, under det allmänna missnöjet med det närvarande tillståndet, oupphörliga motioner om upphörandet af all pensionering från statens sida, och en agitation har börjat bilda sig i denna syftning, som kan blifva ganska äfventyrlig för statens administrativa organer. När dertill kommer att det fins en inrättning med högst betydliga fonder, hvars tillgångar varit så föga anlitate att de årligen utgifna pensionerna icke ens uppgått till beloppet af de anslag som äro inrättningen beviljade af statsmedel, så är det verkligen tid att något göres, och den regering som löser detta högst viktiga problem skall derigenom hafva förvärfvat sig rätt till samhällets varaktiga tacksamhet.

De begärda propositionerna i lagfrågan äro hvarken många eller särdeles svåra, men ett par af dem äro icke desto mindre mycket tacksamma att behandla. Dit höra de åtgärder som kunna vidtagas för att förskaffa de svenska Lapparne nödigt bi-träde vid de tviste- och rättgångar som

under deras vistelse i Norge kunna uppstå mellan dem och den derstädes bosatta jordbrukande befolkningen, ett behof som riksdagen aumält, på samma gång den tillkännagaf sitt afslag på den kungliga propositionen om ny författning rörande Lapparne i de förenade rikena, samt den lag rörande upplag af produkter och varor hvilken riksdagen på förslag af hr C. Troilius i dess hufvudgrunder beslutat, men hvars fullständiga utarbetning bäst åstadkommes genom regeringen. Vinsten af en sådan lag, som betryggar panträtten i en så deponerad egendom, är för industridkaren och fabrikanten högst betydande, medan svårigheten icke är nämnvärd, sedan både i England, Frankrike, Danmark och annorstädes finnas ordnade inrättningar af förenämnda beskaffenhet. Det viktigaste af dessa lagförslag, och det som torde föranleda mesta tvekan hos regeringen, är kanske det som afser ändring i lagens nuvarande stadgande om mannens målsmansrätt öfver hustrun, icke derföre att riksdagen begärt för mycket, utan snarare derföre att den, i förhållande till den frihet i dispositionen öfver sin enskilda egendom som den gifva kvinnan numera åtnjuter i alla civiliserade samhällen till och med i Ryssland, och i förhållande till de öfvertygelser som från så många håll i landet enhälligt uttalat sig, begärt alldeles för litet. Riksdagen har nemligen hos kongl. maj:t endast anhållit om ett förslag till sådan ändring i 8 kap. 1 § Giftermålsbalken, att genom äkteskapsförord må kunna betingas rättighet för hustrun att råda öfver sin enskilda egendom, det vill säga den i hvilken mannen icke eger någon giftorätt. Vi tro oss veta att det inom kamrarne, till och med den första, der lagutskottets betänkande icke var föremål för någon diskussion, var icke så få som önskade dess förkastande, emedan de befarade att det skulle lägga hinder i vägen för den mera omfattande reform som de ansågo inom kort komma att med nödvändighet fordras af det allmänna tänkesättet. Hade hr justitie-statsministern varit ledamot af riksdagen, skulle han säkert icke hafva haft någon svårighet att öfvertyga sig om tillvaron af en sådan mening, och om han för egen del hyser den åsigten, att den gifva kvinnan bör hafva rätt att utan särskildt aftal fritt

förfoga öfver den egendom hvari mannen icke har giftorätt, samt att hennes juridiska rätt att ansvara för sig sjelf icke längre bör förnekas henne, tro vi att han ingenting skulle riskera med att föreslå riksdagen en vida mera genomgripande förändring i dertill hörande lagrum än som blifvit af andra kammarens i sådana frågor ganska konservativa majoritet antagen, och att kronan genom ett sådant frisinnadt initiativ skulle tillvinna sig hela landets lifliga sympatier.

Det förefaller oss äfven troligt att regeringen måste söka bringa frågan om en lagbyrå eller lagberedning till ett definitivt afgörande, och att hon finner sig vilig att modifiera sitt första förslag. Då riksdagen anvisade det begärda anslaget på ett sådant sätt att kongl. maj:t icke borde vara bunden af detaljerna i sitt eget förslag, ligger deri en ganska tydlig fingervisning att riksdagen väntar nytt förslag i ämnet, som närmare uttrycker den uppfattning af frågan hvilken under öfverläggningen i kamrarna gjorde sig gällande.

Det är andra frågor än den om pensionsväsendet som äro och länge varit på kongl. maj:ts nådiga pröfning beroende. Om våren 1866 begärde då varande rikets ständer, att kongl. maj:t måtte låta utarbета och till näst följande riksdag afgifva förslag till sådana förändrade stadganden angående deltagande i bygnad och underhåll af kyrka med hvad dertill hörer, äfven som af sockenstuga och fattigstuga, att dessa åligganden, som nu utgöras efter oförmedladt hemmantal, blefve för medlemmarne af kommunen efter billiga grunder gemensamma. Då det i vissa landsorter icke är någon sällsynthet att de svagaste hemmansdelarna blifvit förmedlade till fjerde- och åttondedelen af sitt ursprungliga hemmantal, så är det icke heller oerhördt, att innehafvare af sådan lägenhet rent af ruineras genom en beslutet nybyggnad af sådana hus, och det lärer hafva inträffat att taxering till fattigstugubygnad bragt egare af starkt förmedlade hemmansdelar från ett visst välstånd till föremål för fattigvården. Otåligheten öfver detta förhållande har vid föregående riksdagar gifvit anledning till förnyade motioner, hvilka dock blifvit afslagna på den grund att ärendet hvilat hos konungen. Vid sista riksdagen väcktes derföre intet så be-

skaffadt förslag, men två motionärer bragte frågan om deltagande i skolhusbyggnad å baue, och som skyldigheten dertill hufvudsakligen hvilat på samma grunder som den ecklesiastika, kunde riksdagen, i sin anhängan om förslag till billigare fördelning af bygnadsskyldigheten af skolhus, utan oböflighet inrycka en del af argumentationen vid 1865—6 års riksdag mot hemmantalet såsom grund för skyldigheten att deltaga i bygnad af kyrka, prestgård o. s. v. ungefär såsom barnet i fabeln, hvilket af sina föräldrar var förbudet att påminna om mat, då det en gång vid bordet bortglömdes, hittade på att göra sig påmint genom den ödmjuka bönen om litet salt. En genomgripande förändring i den ecklesiastika bygnadsskyldigheten i allmänhet är af behofvet påkallad, och det är ingen otacksam uppgift för regeringen, liksom den icke heller allt för mycket bör pröfva dess skarpsinnighet och förmåga att derom framgifva förslag till nästa års riksdag.

På aldeles enahanda sätt förhåller det sig med frågan om embetsverkens förenkling. Saken var i sin helhet bragt under kongl. maj:ts ögon redan af 1868 års riksdag, och 1870 väcktes ånyo af sju motionärer förslag i liknande syfte, hvilka likväl strandade på Första kammarens motstånd. I år hafva kamrarna deremot förenat sig om en anhållan, att kongl. maj:t ville taga i öfvervägande, om icke hos de till statsförvaltningen hörande embetsverk och myndigheter en förenklad anordning af göromålen skulle kunna åvägbringas, på samma gång befordrande större skyndsamt vid ärendenas behandling och medgifvande nedsättning i kostnaderna genom indragningar af möjliga obehöfliga tjänster, samt att kongl. maj:t behagade hos kommande riksdagar göra de framställningar i ämnet hvartil han må finna förhållandena föranleda. På en omväg har således riksdagen ånyo bragt hela det stora ärendet om de administrativa embetsverkens reorganisation å bane och derigenom erbjudit regeringen ett utmärkt tillfälle att taga initiativet i en verkligt stor och för fäderneslandets alla afseenden särdeles maktpåliggande fråga.

Det berättas, att en bland konungens rådgifvare, som tillika är ledamot af riksdagen, skulle kort efter sin statsrådsutnämning hafva yttrat, att det vore omöjligt

för en regering att länge åtnjuta landets förtroende, hvilken icke kunde genomdrifva åtminstone grundskatternas aflösning, embetsverkens omorganisation och domstolsväsendets ordnande på en tidsenlig fot. Vi tro som han, att det är omöjligt, men redan ett af dessa tre vore något vackert. För att hålla sig uppe i nationens aktning, och derigenom i sin hand samla den kraft utan hvilken ingen styrelse är möjlig, behöfver icke vår regering tillgripa vägstycken och experimentera med nya idéer, utan endast med allvar upptaga några af

de önskingar som riksdagen framlagt inför tronen, tänka sig noga in i frågorna, göra sig väl reda för hvad den kan gå in på och hvad som den nödvändigt vill ha annorlunda, låta omsorgsfullt utföra och granska alla dithörande förslag, och när de en gång blifvit för riksdagen framlagda, icke vid första motstånd handläst dem åt sitt öde, utan visa att hon har allvar med sina propositioner och icke trötnar att arbeta för alla dem om vilkas riktighet hon en gång blifvit öfvertygad.

Några tankar om modern filosofi.

Vi veta knappast om vi hafva rätt att sammanställa dessa två begrepp, och om icke, såsom mången säger, »vetenskapernas vetenskap» i våra dagar upphört att existera. Hvad som är säkert är att icke det »rena tänkandets konst» utöfvar samma inflytande på bildningen och det allmänna lifvet som förr, och att dessa spekulations hjeltar, som i förgångna tider drogo omkring sig blomman af den kunskapssökande ungdomen och tryckte sin mäktiga prägel på sin tids tänkesätt, Des Cartes, Leibnitz, Spinoza, Malebranche, Kant, Fichte, Schelling, Hegel, m. fl., synas vara en utdödd race, med mer än ringa utnåsigter, för ögonblicket åtminstone, att blifva återupplifvad. Naturvetenskapen, språkforskningen, historien och fornkunskapen hafva alla antagit en induktiv analytisk beskaffenhet; man samlar nya sakuppgifter och siktar med utomordentlig omsorg de gamla; ingen teoretisk trosartikel får vara oantastad, och endast med yttersta varsamhet knytes den ena erfarenhetssatsen vid den andra: sjelfva konsten har tagit ett intryck af detta sträfvande efter noggrannhet och bestämdhet, sjelfva den diktaende anden har nödgats binda sig under verklighetens regelvång.

Det är icke godt nu för tiden att filosofera öfver naturen, eller öfver mensklighetens historia, eller öfver språkens ursprung, när hvarje försök på denna bana skulle mötas med en mördaande kritik af detaljforskare, hvilka mödosamt utforskat hvarje vinkel och vrå af det kunskapsområde inom hvilket de uppslagit sitt tjell, och när tidens allmänna lynne är så fient-

ligt mot allt abstrakt tankeväsende, att menniskorna icke vilja tro på annat än hvad de så att säga kunna taga på. För denna granskande sinnesriktning fins ingen kunskap till, som icke låter sig till full evidens bevisas; till fantasier och förslagsmeningar har ingen tid att lyssna, ty det praktiska lifvets fordringar blifva med hvarje dag strängare och strängare, lifvets konst allt svårare, om ett sådant uttryck tillåtes oss. Det säges ju, och icke utan all rätt, att vi lefva i »nyttans tidevarf», och de som se sakerna rätt mörkt pläga påstå att den låga nyttan blifvit våra dagars religion.

Vårt eget släkte har så länge varit föremål för sina egna iakttagelser, att menniskan efter så många årtusendens samlade erfarenhet väl borde vara skäligen noga utforskad både till sin andliga och kroppsliga del. Det är ingen brist på antropologiska och psykologiska system, men olyckan är att de icke längre vilja hålla stånd under den strängare analys som vår tids vetenskap dagligen underkastar dem, och ju noggrannare fysiologien lär oss känna sammansättningen af vår kropp och de lagar som reglera dess förrättningar, desto mindre kunna vi sägas känna om vår varelse i dess helhet.

Det måste emellertid så vara. Hvarje nytt vetande börjar med ett tvifvel på noggrannheten af det vetande som gick förut, och vi skulle aldrig förvärfva några nya insigter om vår andliga varelse, om psykologien, såsom den skrefs i vår ungdom, skulle tillfredsställa vår mannaålder och godkännas såsom uppfostringsmedel för våra barn. Vi mena här icke psykologien

i dess inskränktaste bemärkelse såsom en skolvetenskap; vi känna icke mycket till de pedagogiska läroböckerna i detta ämne, men att döma efter det lilla vi deraf sett, befara vi att dermed är temligen klenst bestäldt, och att en revision vore högeligen af nöden, så vida man ej kan besluta sig att en gång för alla befria elementarundervisningen från detta lika onyttiga som anspråksfulla kunskapsämne. Vi mena den allmänna föreställningen om förhållandet mellan kropp och själ, som en hvar har ett behof att bilda sig, äfven om han icke sätter den i ett vetenskapligt system.

Denna föreställning har under de induktiva vetenskapernas inflytande onekligen blifvit i en viss bemärkelse materialistisk. Fysiologien har alldeles omstörtat den gamla åsigten att själen var ett främmande väsende, hvilken liksom en hyresgäst kunde flytta sig från rum till rum, men i allmänhet uppslog sin boning i dess ädlaste delar, hade hjertat till sängkammare, hjernan till arbetsrum, magen till förråds-hus och så vidare. Vi torde en annan gång få tillfälle att vidröra några sidor af den polemik som denna erfarenhetsvetenskap öppnat mot den traditionella föreställningen om själen såsom ett särskildt väsende, som tänker och handlar på egen hand, för sin verksamhet följer helt andra lagar och är underkastad en helt annan ansvarighetsregel än kroppen. För tillfället åtnöja vi oss med den erinringen, att sedan den medicinska vetenskapen tagit själssjukdomarne om hand, och läkaren icke längre inför dessa yttringar af menskligt lidande stannar med händerna i kors såsom inför en högre hemlighetsfull makt, har mensklighetens öde blifvit icke så litet förmildradt. Vi hafva sett att det fins hjälp för det hopplösa vansinnet, den tärande oron, iubillingens ändlösa qval, så snart en uppmärksam aktgiffelse lyckats upptäcka vissa ordningar i den kroppsliga organismen, hvilka dertill äro den närmaste föranledningen. Öfverraskande saker berättas i detta afseende af personer hvilkas sannfärdighet är höjd öfver allt tvifvelsmål. Man har sett exempel derpå att människor, som lidit en yttre skada på en viss del af hjernan, på en gång glömt alla substantiver i sitt ordförråd, under det de eljest haft full förståndsreda och kunnat obehindradt betjena sig af språket

för öfrigt, samt att detta besynnerliga afbrott i talförmågan upphört, så snart den tillfälliga yttre skadan blifvit botad. Det oskiljaktiga sammanhanget mellan kropp och själ, om hvilket den medicinska vetenskapen med hvarje dag ger oss allt ovederläggligare försäkringar, långt ifrån att beröfva oss några af våra medfödda företräden eller nedsätta vår värdighet såsom skapelsens herrar, har icke så litet tröstaude i afseende på vårt slägtes framtid. Om, hvad knappast nu någon tänkande människa bestrider, brottsliga handlingar äro en följd af dåliga anlag, antingen medfödda eller småningom ådragna genom andras exempel och egna felaktiga tankevanor, så bör det icke vara en omöjlighet att angripa dessa anlag i deras rot och genom en ändamålsenlig behandling, mera kurativ än egentligen bestraffande, återvinna åt det lagbundna samhället största delen af de vilsekomna, om icke alla. Huru har icke redan den gröfre brottsligheten aftagit, i den mån de blodiga straffen blifvit utplånade ur lagstiftningen och vederställningsrätten fått i straffteorien vika för förbättringsförsöket. En fullständigare bekantskap med menskonaturen skall gifva dessa bemödanden en allt säkrare framgång.

Summan är emellertid den, att vi veta bra litet om oss sjelfva, och vi börja inse huru litet vi veta. Vi komma mer och mer till erfarenheten af den djupa sanningen i Hamlets ord till Horatio: »det fins flere ting i himmel och på jord än du drömt om i din filosofi». Den moderna vetenskapen lär oss att inga företeelser som falla under vår förnimmelse äro oförklarliga, ehuru vi ännu icke hunnit komma hela sammanhanget på spären, och att det icke gifves någon lifsyttning, som icke beror af vissa materiella vilkor, ehuru dessa i anseende till sin utomordentliga finhet må hafva hittills undfallit våra iakttagelser. Våra grofva sinnesverktyg behöfva på mångfaldigt sätt skärpas och beväpnas, för att komma naturens hemligheter på spären; vi hafva uppfunnit verktyg, med hvilka vi mäta vindens kraft och sönderdela främmande världskroppar i deras beståndsdelar, medan upptäckten af mikroskopet i vår omedelbara närhet öppnat nya sidor af naturens lif, om hvilka vi förut icke hade någon aning. Men om oss sjelfva veta

vi ännu jämförelsevis litet i förhållande till hvad vi behöfva veta.

Vi veta ju icke en gång huru många sinnen vi hafva, om vi ock med okunnighetens tillförsigt tro oss vara alldeles vissa derom och skratta åt uttrycket »skrämd från sina sju sinnen», som någon gång höres af personer af de mindre uppfostrade klasserna. Men äfven tänkare hafva satt i fråga, om också den gamla siffran är så otvifvelaktig som man vill låta påskina; särskildt erinrar man sig att den engelske filosofen Locke antydtt sannolikheten deraf att vi ega flere slag af förmåelser än antalet af de yttre sinnena tyckes gifva vid handen, och efter honom hafva andra utmärkta författare tagit upp frågan. Den spirituella franske satiristen Alphonse Karr säger på något ställe att menniskan har inom sig ett Amerika, som ännu allt jemt väntar på en upptäckare, att hon i stället för fem sinnen har troligen ett helt dussin, att inom några år flere andra kunna uppspås, som stå i sammanhang med aningarne samt med de oförklarliga känslorna af sympati och anti-pati, samt att de redan erkända sinnena äro mäktiga af en betydande utveckling. Huru vida nu detta påstående är bokstafligen sant eller icke, lär det väl icke vara så lätt att afgöra, men vi kunna svårligen förneka den erfarenheten, att churu de yttre sinnesverktygen icke äro flere än fem, så är det åtminstone två af dem hvilka så att säga hafva en dubbel och alldeles olikartad tjenstgöring. Så uppfyller ögat under normala förhållanden den vanliga förrättningen att redogöra för de yttre föremålets läge, form och färg inom ett visst afstånd, men det har också hos en del personer en helt annan verksamhet, nemligen den pittoreska uppfattning af färgernas kontraster och harmonier som man kallar för artistögat. Äfven förmågan att uppfatta ytterlinierna är mycket olika hos olika individer, och det svåraste i hela teckningskonsten är, såsom väl bekant, att *se* riktigt. Form- och färgsinne i högre mening är derföre någon ting som ligger utom synens vanliga funktioner, och öfver dem. Det är troligt att äfven de svagare anlagen genom ändamålsenlig teknisk uppfostran skulle kunna uppöfvas till att nödtorftigt teckna efter naturen, men då hos nästan alla folk, af högre eller lägre

odling för öfrigt, finnes afbildningar af icke ringa fulländning, så synes det alldeles påtagligt att det är anlagen som i första rummet bestämma möjligheten af den bildande konstens utöfning. Men anlagen äro här förmågan att *se* riktigt, ty allt det öfriga är endast en färdighet som kan förvärfvas.

På samma sätt förhåller det sig med örat. Det fins många personer, med den skarpaste hörsel för öfrigt, som alldeles sakna tonsinne; icke nog att de icke hafva någon njutning af den bästa musik, men det är dem fullkomligt omöjligt att skilja intervaller från hvarandra, och de lära sig aldrig att känna igen den simplaste melodi. De som deremot hafva hvad man kallar musikaliskt öra äro derigenom i besittning af ett sjette sinne, och hafva de dertill konstnärsögat för form och färger, hafva de ju full rätt att tala om sina sju sinnen.

Det fins väl nu mera knappast någon som tror på tillvaron af särskilda organer för särskilda anlag, i form af utväxter eller knölar på hjernan, men om Galls lära endast var ett oredigt famlande på nåfä, så är det för ingen del säkert att vi ännu känna alla sinnesorganernas hemligheter. I afseende särskildt på örat, så lärer oss anatomen att det, utom den vanliga trumhinnan eller *tympanum* hos somliga individer finnes två andra betydligt mindre, som på konstspråket kallas *fenestra* eller fönster, och hvilka, såsom vi tro, allmänast antagas tjena till reserver, i fall det skulle komma något ondt på den ordinarie öronhinnan. Skulle det vara möjligt att de nyss omnämnda öfverflödsorganerna hade något med musiksinnets att göra, och att det i det artiska ögat fins någon motsvarande utrustning, som hittills undfallit anatomernas uppmärksamhet? Vi lemna den frågan åt dem att besvara, endast med den anmärkning i förbigående att vi icke äro de första som uppkastat den.

Det är väl bekant till hvilken utomordentlig finhet smak- och luktsinnena kunna utbildas. Vilda folkslag ega i hög grad af fulländning den egenskap som hos våra jagthundar kallas väderkorn, men som menniskor i det civiliserade lifvet alldeles umbära, derför att de icke behöfva den, och anlaget eller organet, i fall ett sådant ursprungligen funnits, af brist på öfning förlorat sin kraft och slutligen alldeles för-

svunnit. I ännu högre grad gäller detta om känseln. Det berättas om Berzelius att han genom blotta vidrörandet kunde skilja metaller från hvarandra, och personer med en till sjuklighet stegrad sensibilitet lida af inflytelser som för vanliga naturer äro helt och hållet oförnimbara, utan att vi därför hafva rätt att anse dem för blotta inbillningar. Troligen kunna på denna väg förklaras många hemlighetsfulla företeelser, hvilka okunnigheten alldeles förnekat, medan öfvertron skrivit dem på de demoniska makternas räkning.

Vi läste nyligen i en utländsk tidskrift följande ord: »Sporrad såsom vår tid är af ett brinnande begär att vara noggrann, skarp och matematisk i sin uppfattning af ting, hafva vi under inverkan af detta sträfvande förlorat många fömögenheter som tillhört föregångna släkten, och som sväfvande, vanställda och förvridna å nyo framträda såsom våra dagars oräknliga former af *humbug*. Och likväl, när det faller oss in att bränmärka en eller annan tankeform såsom ett särskildt slag af *humbug*, märka vi icke att vi helt enkelt i en fras uttrycka det blotta sinnestillstånd som är en följd af den uppfostran vår erfarenhet, vår tidsriktning och alla våra omgifvande förhållanden hafva bibragt oss».

Om denna åsigt är riktig, skulle mycket af det underbara hvarom historien berättar oss från förflutna tider kunna förklaras, utan att man behöfde taga sin tillflykt till det öfvernaturliga. Det är för ingen del afgjort att vår tids vetenskap ännu utforskat alla tingens egenskaper, och vi behöfva icke taga tillvaron af någon mystisk visdom hos våra förfäder till hjälp, för att kunna medgifva att de genom sina skarpare sinne, och sina ännu af förståndsodling oförsvagade instinkter, kunde ega begrepp om saker hvarom vi, med våra exakta kunskaper och våra strängt logiska tankevanor, icke hafva någon föreställning. Det medvetna bedrägeriet, anlagdt för egennyttiga ändamål, kan aldrig nog strängt fördömas, men de fromma illusionerna både kunna och böra behandlas med öfverseende, emedan vi af dem kunna leda oss till verkliga insigter i ämnen om hvilka vi icke förut haft någon kännedom.

Till de dunklaste områdena af vårt andliga lif höra drömmarne. Vårt praktiska tidevarf har hvarken tid eller lust att egna

mycken uppmärksamhet åt dessa flyktiga skuggor af vår tillvaro, men forntiden bar dermed sysselsatt sig så mycket mer, och det kan väl bli fråga ännu en gång, om vi ej af en uärmare aktgifvelse på dem kunna hemta någon nytta, vare sig för utvidgandet af vårt kunskapsförråd eller för reglerande af våra sedliga förhållanden.

Vi skola icke inlåta oss på de äfventyrliga teorierna om drömtydning eller på de hos alla forntida folk gängse föreställningarne, att öfvernaturliga makter spela på den sofvande människans själ liksom på ett musikaliskt instrument, och att drömmarne således voro uppenbarelser från en högre verd. Det var icke blott judendomen som hade den öfvertygelsen att drömmarne sändes människorna af Gud och hans englar för speciella och viktiga ändamål, då hans försyn för utförandet af sina afsigter fördrade undantag från det allmänna förfogande hvarigenom framtiden blifvit fördold för människornas blickar; den grekiska forntiden hyste samma åsigt och tillskref dessa fenomen goda eller onda andars ingripande i människans själslif, för att straffa henne för begångna fel eller såsom belöning för dygdiga handlingar varna henne för kommande olyckor, på det hon måtte kunna undfly dem. Men för några af antikens tänkare hade drömmen en särskild betydelse, såsom en uppenbarelse, icke af framtida händelser, men af själens innersta lif, såsom ett slags spegel, hållen för dess öga, att hon deri må betrakta sig sjelf och erfara om hon är sådan som hon bör vara. Zeno, berättar Plutarchus, var af den tanken att hvarje människa skulle af sina drömmar bedöma huru vida hon lärde sig något i dygdens skola eller icke. Om orena fantasier och brottsliga tankar sysselsätta oss under sömnen, utan att vi deraf känna något obehag, så är detta tecken på ett i botten smutsigt sinne, och vi äro därför ansvariga, hvaremot, om man icke äfven under sömnen tänker annat än det som är rent och hederligt, eller om andra tankar påkomma, man känner att man i drömmen, likt en tapper soldat, kämpar emot dem lika ihärdigt som om man vore vaken, detta är ett bevis derpå att man vandrar på det rättas väg, efter som icke blott viljan utan äfven inbillningskraften och sinnena befinna sig under förnuftets tygel. En annan grekisk

författare anmärker, att liksom en man som är mästare i någon konst eller yrke har förvärfvat en sådan färdighet i utförandet af de dertill hörande förrättningarne, att han icke behöfver vänta och tänka efter huru han skall bära sig åt utan omedvetet gör just hvad som erfordras, sålunda har också själen förvärfvat vissa tankevanor, som oupphörligen upprepa sig i det omedvetna tillståndet, när viljan icke är till hands för att kontrollera dem.

I alla tider hafva derföre funnits moralister, som anse att vi äro ansvariga för våra drömmar lika väl som för våra tankar i det vakna tillståndet. Men om det nu är sant hvad den nyare fysiologien säger oss, att själens och kroppens funktioner ingalunda äro så strängt åtskilda, utan att de fortgå i och genom hvarandra, så blir denna ansvarighet endast så mycket större, emedan vi ju i allmänhet hafva ett mycket större välde öfver kroppen än öfver själen. Följande stycke ur en engelsk tidskrift, *Journal of Psychological Medicine* för Januari 1857, förtjenar emellertid att anföras för dem af våra läsare som roa sig med att reflektera öfver drömmars fysiologiska och sedliga betydelse:

Vi måste här beröra ett särdeles slag af drömmar, som hafva till en del sin grund i hjernans öfveranstängning, medan de andliga organerna och de sedliga egenskaperna befinna sig i ett tillstånd af komplett hvila, men de djuriska drifterna deremot åtnjuta en otillbörlig frihet. Vi medgifva till en viss grad sanningen af det förhållandet att människors drömmar taga intryck af deras dagliga sysselsättningar och af deras personliga karakterer, ehuru det senare icke alltid är händelsen. Och derför skall det här finnas vara på sitt ställe att söka förklara ett betydelsefullt fysiologiskt faktum, som är för viktigt att passera obemärkt. Det händer nemligen att de bästa människor drömma om saker och handlingar för hvilka de i det vakna tillståndet känna den yttersta ovilja, och att de rysa för sig själva, att sådana tankar omedvetet kunna uppstå i deras sinne.

Lösningen af gåtan är lätt och enkel, samt dess utom så pass tillförlitlig som det under närvarande omständigheter är möjligt att begå. När människor under en hel dag varit strängt sysselsatta med saker som hållit deras andliga och sedliga förmögenheter i oafbruten spänning, så kunna dessa förmögenheter vara så uttömda, att dessa personer till sin förvåning och ledsnad efteråt hafva ganska orena och afskyvärda drömmar. De kunna det oakadt fullt tydligt erinra sig, att i ögonblicket före insomnandet deras inbillning varit fullkomligt fri från sådana fantasier som sedan

ingingo i drömmen, och att denna sista tanke varit tacksägelse till Gud för hans under dagen mottagna välgörningar och bön att det måtte förunnas dem att med friska krafter till kropp och själ möta den kommande dagens fortsatta arbete.

Och ändå har deras dröm varit besudlad af stygga och kanske till och med ytterst brotliga tankar. Detta kommer deraf att de icke följt skaparens lagar. De hafva underkastat sin tankeförmåga och sina sedliga förmögenheter en öfverdrifven ansträngning, som otillbörligt tröttat dem, under det att de sinliga drifterna jämförelsevis befunnit sig i verksamhet. Då nu dessa senare förmögenheter befinna sig fullt vakna, drifva de sitt spel desto mer obehindradt, under det att de högre förmögenheterna af matthet äro oförmögna att hålla dem stängna.

Hade de intellektuella krafterna icke varit så öfveranstängda, skulle de egt mera styrka att hålla reda på de vildt löpande tankarne, men derföre att de slumra, uppböra de att verka såsom en kontrollbyrå, så att de lägre drifterna fritt kunna drifva sitt blinda och stormiga spel, liksom om de handlade under sporren af verkliga tilldragelser.

Hvad vi nu sagt hindrar oss icke att beundra Zenos vishet, som förmådde honom att betrakta drömmen såsom en probersten på människans sedliga beskaffenhet. Ty han tänkte att om hennes hjerta under sömnen icke ryggas till baka för lastbara ingifvelser, så är det omedelbart behof för handen af själfpröfning och ånger.

Om vår förklaring är riktig — och talrika fakta kunna anföras till att bevisa det — så måste vi protestera mot all verklig ansvarighet för tankar som kunna inträda i våra drömmar under angifna omständigheter. Men äfven om det skulle uppröra vår normala sinnesbeskaffenhet att hafva med verklighetens hela liflighet hyst en sådan tanke, och ehuru vi måste afvisa föreställningen om straffbarhet för dessa nattliga syner, måste vi icke desto mindre anse att våra drömmar böra uppmärksammas. Om de inträffa mot vår vilja, måste vi börja söka efter anledningen till dem, och bemöda oss att på ett bättre sätt reglera både kroppens och själens förrättningar och söka fatta de gudomliga lagarne, genom hvilkas efterlefnad vi kunna betrygga bådas helsa. Vi böra erkänna nödvändigheten deraf att hålla måtta i all ting, och derföre undvika alla öfverdrifter, till och med i sysselsättningen med de högsta och ädlaste tankar, samt inse att kroppsöfning då skulle vara på sitt ställe och verka välgörande: ty det är en obestriddlig sanning, att när vi sysselsätta alla våra förmögenheter utan öfveranstängning för någon, så betrygga vi bäst en uppriskande sömn, ostörd af något slags syner, och vårt lif skall då bli nyttigt för andra, angenämast för oss själva och försäkra oss om varaktigt tillfredsställelse.

Vi skola icke upphafva oss till domare öfver förklaringens giltighet eller otillräck-

lighet; vi hafva anfört den endast för att gifva ett exempel på behovet af aktgifvelser af ganska mångfaldig beskaffenhet för att hinna till mera tillfredsställande antropologiska kunskaper än dem vi ega för det närvarande. Det är troligt att fysiologien kommer att hädanefter ingå såsom en betydande faktor i de psykologiska afhandlingarne, och det skulle icke förundra oss, om detta författareskap för den närmaste framtiden kommer att hvila i läkares händer.

»Den rena tankens» män blifva i våra dagar allt färre; tidens lynne är riktadt mot abstraktionen, sedan erfarenheten lärt oss att man icke konstruerar samhället, rätten och moralen med några tekniska termer, och att den mest rationellt utarbetade samhällslära som någonsin sett dagen icke varit något annat än skuggan af den politiska författning under hvilken författaren själf lefde. För få år sedan förkunnades ännu från en af våra universitetskatedrar statsfilosofiska grundsatser som stodo i bjert motsägelse med hela vår konstitutionella utveckling. Vi veta icke huru det är nu; det fins ingen tryckt litteratur i ämnet, och examenskunskaperna äro sannolikt att hufvudsakligen söka i några handskrifna kollegiehäften. Vi känna icke heller om den fyrdelta representationen, sådan hon faktiskt existerade i Sverige för sex år sedan, ännu förklaras vara den enda rationella principen för ett konstitutionellt samhälle; men hvad vi veta är att det icke är från de akademiska föreläsningarne som de politiska öfvertygelserna utgå. Ännu mindre lärer det väl falla någon in att försöka redigera lagar efter abstrakta rätts-historiska principer. Både samhälls-, rätts- och religionsfilosofi hafva sin nytta och sin betydelse, emedan de reda tanken och gifva en överblick öfver de ledande samhällsdragen i förflutna och bestående inrättningar. Nya idéer ger deremot icke filosofien: hon endast sätter i system dem som hon finner för sig.

Det fins emellertid intet område af den filosofiska vetenskapen som är bättre i behof af en fullständig revision än etiken eller läran om pligterna. En moralfilosofi i den gamla bemärkelsen med pligtbud härledda ur den abstrakta rätten, saknar all betydelse för det allmänna medvetandet, som antingen fordrar deras grundande på

den religiösa uppenbarelsen såsom enda och tillfylléstgörande auktoritet, eller också vill hafva dem satta i närmare öfverensstämmelse med det dagliga lifvets fordringar, såsom en samling af praktisk lefnadsvishet. Det är detta som den engelske skriftställaren *Mill*, efter Adam Smith's, Huskesson's och andra landsmäns föredömen, sökt åstadkomma i sin lilla skrift om utilitarianismen, som väckt så mycket förargelse både i England och på andra ställen. Rätt uppfattadt är emellertid detta moralsystem föga skiljaktigt från det gamla: det rätta är det enda nyttiga för människor och samhällen, så snart det nyttiga tages i sin högsta mening, och omvänt blir då äfven det nyttiga det rätta. Men hvad är det nyttiga? På det riktiga besvarandet af den frågan hänger hela systemets värde. Är det blott den skenbara nyttan för dagen, medlet att förvärfva penningar och förskaffa sig materiella njutningar, auseende och inflytande, då är utilitarianismen endast den grofva egennyttans filosofi, men egennyttnen i dess tränga mening har ingen plats inom det sant nyttigas område.

Med en fortgående odling kompliceras våra pligter, och ehuru vi icke hafva någon enda sådan som icke kan härledas ur den gudomliga lagen, ligger icke tillämpningen af dess bud så i öppen dag att det icke behöfs en hög grad af både skarp sinne och allvar för att finna den i alla lifvets förhållanden riktiga. Särdeles är begreppet om de samhälliga pligterna utveckladt, och samveten som göra sig tusentals betänkligheter på det dogmatiska området hafva ofta en beundransvärd förmåga att skönja speciella gudomliga förfoganden i alla sådana saker af hvilka för dem kunna härflyta timliga fördelar. Huru mången gör sig t. ex. reda för det ansvar som åtföljer utöfningen af de politiska rättigheterna, ehuru otaliga människors väl och ve kan bero på det sätt hvarpå han afgifver sin röst vid en offentlig valförrättning? Vi hafva nyligen sett att en landskommun kunnat undandraga sig att skicka elektor till ett riksdagsmannaval, därför att den valde fordrat ersättning för sin resekostnad och kommunen icke fann skäl att bevilja den. Är det allt väl bestaldt i ett samhälle der sådant kan inträffa utan anmärkning och under en eller annan form inträffat många gånger? Det

talas så ofta om nödvändigheten att undervisa folket om dess rättigheter, men hvem tänker på att inskräpa nödvändigheten af ett samvetsgrannare uppfyllande af dess offentliga åligganden? Och likväl bero deraf samhällenas lycka i långt högre grad än af några konstitutionella teorier.

Sedan föregående sidor voro uppsatta för tryck hafva vi i *Revue des Deux Mondes* för den 15 Juni d. å. funnit en ny afhandling af *G. Pouchet*, »Om nervsystemets förrättningar och Föruftet, efter de nyaste forskningsresultaten», hvori den berörande anatomen redogör för en mängd erfarenhetsrön, hvilka synas ådagalägga att hvarje yttring af tanke icke blott framkallar mekaniska utan äfven kemiska förändringar i hjernsubstansen, så att det med rätta kan sägas att »metafysiken skall

en gång nödgas lemna rum åt fysiken», på samma sätt som alkemien lemnat plats för kemien. Märkvärdiga äro i synnerhet *Byasson's* experimentala bevis, att njurarne under anstängdt tankearbete afsöndra mera saltaktiga ämnen än eljest, och författarens egen teori om ärftligheten af de intellektuella anlagen, hvilken, såsom han säger, icke kan förklaras annorlunda än genom arvet af en materiel struktur, emedan antagandet att »själen», det rent andliga väsendet skulle kunna gifva eller taga i af speciella egenskaper är »ett metafysiskt nousens». Många tecken antyda derpå att en revision förestår i den gamla spiritualistiska åskådningen, men deraf följer lyckligtvis icke att våra högsta intressen, religionen och sedligheten, äro gifna till spillo: endast den blindaste bokstafsdyrkan kan befara något dylikt.

Blick på pressen.

Vi återkomma till *Nya Dagligt Allehandas* artiklar om »Regeringen och riksdagen», för att ur en af dem meddela följande utdrag, hvilket, såsom läsaren finner, på det närmaste öfverensstämmer med våra egna flera gånger uttalade åsigtter i detta ämne:

För att en regering skall kunna påräkna något verksamt stöd hos riksdagen torde det blifva nödvändigt, att de på densamma talrikt nog representerade förtroendeembetsmännen intaga en annan och med deras höga befattningars syftning mera öfverensstämmande ställning, än hvad åtminstone några af dem hittills gjort. Man har ända tills nu sett vissa förtroendeembetsmän icke allenast undandra regeringen sitt stöd, utan till och med ställa sig i den skarpare opposition mot hela det följda systemet, hvars tjenare de dock äro eller åtminstone borde vara. I vårt land finnes nemligen likasom i de flesta andra konstitutionella länder en klass högre embetsmän, som stå i det nära samband med departementscheferna, att de anses såsom förtroendesvis regeringens förtroendemän och såsom sådana afsättliga. De finnas uppräknade i regeringsformens § 35. I förbigående må här nämnas en besynnerlighet, som sannolikt blifvit kvar såsom ett minne från närmast föregående tidsförhållanden och som står i nära samband med bestämmelsen i samma grundlags § 4. Det heter nemligen, att *konungen* eger att entlediga dessa tjenstemän, när han pröfvar rikets tjänst det fordra och sedan han kungjort beslut derom i statsrådet, hvars ledamöter skola vara skyldige att deremot

göra föreställningar, om de finna sig ega skäl dertill. Konungen eger således personlig rätt att efter eget behag gifva dem afsked; men det skulle förvåna oss på det högsta, om det icke i praktiken ginge så till, att så väl tillsättningen som afskedsbeviljandet af dylika embetsmän viddes först efter hörande af och i öfverensstämmelse med vederbörande departementschefs åsigtter. I annat fall kunde det blifva besvärligt nog för denne att uppfylla sina skyldigheter.

Vi tro icke att någon annan tillämpning än den här antydda nu för tiden är möjlig af 35 § Regeringsformen, d. v. s. att det är på departementscheferna som det ankommer att utnämna och afskeda de i samma paragraf uppräknade förtroendeembetsmännen; och vi anse det alldeles nödvändigt att dessa utöfva sin rätt, för att hindra regeringens närmaste män att mot henne uppträda snart sagdt som partichefer. Sådana sysslor äro, som bättre är, inga lifstidspensioner, och böra ej heller såsom sådana få anses.

Aftonbladet har i ett par artiklar om »Ryssarne i mellersta Asien» redogjort för en dansk officers skrift i samma ämne. Man bör med allt skäl såsom baron Boye tacka Gud för att bli klokare med hvarje dag, och så gör också vår samtida, då han säger »att det nutida frisinnade Europa, som ej ser saker och ting genom de gamla engelska glasögonen, har med minskadt

deltagande och beundran för den egoistiska östaten fått en fördomsfriare blick för, bland annat, det som i tysthet tilldrager sig i mellersta Asien». Det är alltid godt för en försvagad syn att stundom byta om ögonglas, och om den frisinna pressen i vårt land förr sett allt för mycket med britiska glasögon och inbillat sig att den anglosaxiska racen hade något med civilisationens framsteg i andra verdensdelar att göra, så är det ju mycket välbetänkt att hon nu anlagt tjockare skandinaviska konserver, genom hvilka det visar sig, att det icke är England utan Ryssland, som fått den providentiella kallelsen att vara kulturens apostel i världen. För den som deremot ännu icke lagt sig till med dessa optiska hjälpmedel utan nöjer sig med sina simpla naturliga ögon, torde den föreställningen vara naturligtast, att hvardera af dessa

stora nationer har sin särskilda uppgift att lösa till människosläktets fromma. Vi nordbor kunna utan oro afvakta den sammanstötning som länge varit förutsedd uti Orienten, utan att derför behöfva hysa samma skadeglädje som våra vänner på andra sidan om sundet vid tanken på Englands väntade nederlag i Ostindien. Det är allt för sannolikt att detta ofantliga våld icke för evigt kommer att stanna i britiska händer, och vi kunna rätt väl fatta att dess fall mötes med längtan af personer hvilkas fäder skådat Köpenhamns bombardement af en engelsk flotta, men vi hafva intet skäl att önska olycka öfver ett folk som aldrig behandlat oss såsom fiender, och med hvilket vi i karakter, lynne, intressen och konstitutionel utveckling onekligen hafva så mycket gemensamt.

Strödda underrättelser.

Junii bref. Det är bekant huru som i senare hälften af förra århundradet den engelska allmänhetens uppmärksamhet i hög grad upptogs af Junii bref, hvartill kom att författaren till dessa, liksom Walter Scott till en början, uppträdde under slöjan af den ogenomträngligaste anonymitet. Ett århundrade har gått och författaren till dessa bref har intill sista tiden icke varit med någon visshet känd. Medan Walter Scotts namn strålar med en glans som väl aldrig skall dö ut, har Junius varit nära att gå en så att säga anonym odödlighet till mötes. Man har visserligen med mycket skäl antagit att sir Philip Francis var den sauskylldige författaren, men man har ej vetat något säkert derom. Nu senast har dock en mr Edward Twisleton med tillhjälp af en i bedömandet af handstilar erfaren person som uppbringat sin konst ända till höjden af vetenskap, vid namn Chabot, lyckats framdraga en mängd omständigheter, hvilka synas bringa bevisningen om att sir Philip Francis och Junius voro samma person så nära visshetens gräns som man kan önska. Då de omständigheter som med denna undersökning sammanhänga äro af ganska stor intresse, tillåta vi oss att här i korthet meddela dem.

Mr Twisleton berättar, att mr Francis under ett besök hos sin fader i Bath på

mer än en hal dansade med en ung miss Giles. Då det för hundra år sedan var bruket i England att en dam hela aftonen dansade med en och samma kavaljer, så kan man lätt förstå att bekantskapen mellan mr Francis och miss Giles skulle bli ganska intim. En dag erhöi hon ett anonymt bref innehållande mycket artiga verser, äfvenledes anonyma. Brevet var af innehåll, att författaren händelsevis hade hittat verserna, och då icke någon annan kunde vara värdig all den beundran af hvilken de voro genomdada, så hade han sändt dem till miss Giles. Verserna och brevet voro skrifna på olika papper och stilen i båda var äfven olika. Man förstår lätt denna dubbla artighet, för hvilken dessutom brefskrifvaren hade ett specifikt skäl. På St. Valentine's dag, som i England firas, har en ungersven rätt att skriva till den han håller kär ju mera poetiskt dess bättre. Men det var långt till denna dag och konventionen förbjöd derföre brefskrifvaren att nu sända miss Giles någon utgjutelse direkt ur sitt eget hjerta. Han förklarade sig derföre ha hittat verserna, och då ingen annan kunde förtjena alla de vackra saker som i dem uttalades än just miss Giles, så var det blott en skyldighet att till henne öfversända hvad som henne tillhörde.

Mr Twisleton har i den bok, han i ämnet publicerat, fullkomligt ådagalagt att det ej kunde vara någon annan än Francis som sändt brefvet och verserna. Förbindelsen mellan dessa båda dokument och frågan om Junii handstil har helt naturligt uppkommit sålunda, att det anonyma brefvet ovedersägligen är skrivit just med Junii stil, något som äfven af en expert vid namn Netherclift blifvit till fullo bevisadt. Enär den anonyma biljetten var skriven med Junii handstil och då Francis tydligen hade sändt brefvet, så togs det för gifvet att de anonyma verserna voro skrifna med Francis naturliga stil, då han deremot i brefvet hade begagnat den förvända, hvilken han eljest blott använde för nedskrifvandet af sina Junii-bref. Detta var såväl mr Twisletons som många andra litterära och juridiska notabiliteters åsigt. Men nu kommer det mest intressanta i hela historien. Mr Twisleton ville dock ej anse nyssnämnda antagande för alldeles säkert, utan att äfven i detta fall ha rådfört sig med en expert. Som mr Netherclift var sjuk vände han sig till mr Chabot, som äfvenledes var skicklig i detta fack och såsom sådan inför domstolarne kommit mången listigt gjord förfalskning på skam. Efter något studium af verserna och sir Francis verkliga handstil, förklarade mr Chabot att verserna icke voro skrifna med denna stil; hvilket påstående han bevisade genom att utpeka en mängd egenheter som funnos i verserna och icke i sir Francis stil och tvärt om.

Mr Twisleton antog mr Chabots bevisning för god, men som han af det nyligen publicerade arbetet »Life of Francis» erinrade sig att Francis's kusin och förtrogne vän, mr Tilghman, befann sig jemte denne i Bath då verserna blefvo sända till miss Giles, föll det honom in att Francis möjligen kunde ha använt Tilghman såsom sekreterare. Lyckligtvis fanns det bland de bref till Francis som denne förvarat och hvilka ännu finnas i behåll sex stycken från Tilghman. Chabot undersökte nu äfven dessa, och se! han förklarade att verserna utom allt tvifvel voro skrifna med Tilghmans handstil. Det synes som om Francis med sin vanliga försigtighet icke velat sätta sin stil i något slags förbindelse med Junii och följaktligen skref bref-

vet med den juniska handstilen, men öfverlemnade åt sin släktning, som troligen aldrig såg brefvet, att afskrifva verserna.

Vi ha redan ornämnt att mr Twisleton bevisat, det både verser och bref kommo från Francis — en bevisning som här skulle upptaga för stort rum att återgifva. Vi vilja blott framställa ett af dessa bevis, hvilket står i samband med Tilghmans. År 1772 skref Francis, som då var i Italien, ett bref till en dr John Campbell, öfver hvilket han måtte varit mycket stolt, ty han sände en afskrift deraf till sin vän Tilghman, som då återvänt till Philadelphia, der han var född. Brefvet innehöll ett latinskt epigram, hvilket Francis skrifvit på ett marmorlejon i Medicinalatset och som slutade med att detta lejon såg så hotfullt och grymt ut, att knapt dess skugga måtte våga följa det. Tilghman gaf sin beundran öfver brefvet till Campbell tillkänna, men invände mot epigrammet att detta väl ändå vore en imitation och citerade, för att bevisa detta, Pope, som i ett poem yttrar någonting om att »skuggan icke ens vågade följa sin herre, så vild var han och så högljudt röt han».

Denna kritik smakade naturligtvis icke Francis, som i ett bref, hvilket nu icke mera finnes, synes ha försvarat originaliteten af sitt epigram. Tilghman svarade på detta bref att han fann det Francis försvarade sitt epigram som om hans anseende som poet berodde derpå. Tilghman hade ej velat nedsätta epigrammet; han hade blott sagt att det icke var originelt och han sade så ännu; men han var dock villig att erkänna det Francis hade skrifvit originel poesi, och för att bevisa detta citerade han just två strofer af poemet till miss Giles, hvilket, som vi sett, skrifvet med Tilghmans handstil, blifvit af Junius sändt till denna unga dam. Bättre bevis kan mau, som sagdt, knappast behöfva.

Sedan omständigheterna sålunda ådagalagt mr Chabots skarpsinne och skicklighet i att bedöma handstilar, beslöt mr Twisleton att använda dessa hans egenheter för att undersöka sammanhanget mellan Francis's och Junii handstilar äfvensom för att se till, om någon af de öfriga personer, hvilka efter döden blifvit uppställda som pretender till Junii ära, egt en stil, som stämde öfverens med dennes.

Af dessa prenter äro Lady Temple och lord George Sackville de mest framstående. Resultatet af dessa mr Chabots undersökningar äro tvenne volymer af tillsammans 197 kvartsidor, den ena innehållande fotolitografiska facsimiler af handstilar af sir Philip Francis, lady Temple och lord George Sackville samt andra personer, hvilka tillskrifvits författareskapet af Junii bref, äfvensom en del af just dessa bref. Flera arbeten i denna väg ha förut utkommit men i samtliga, af hvilka de flesta äro åtföljda af facsimiler, ha dessa icke tillsammanlagdt så många bokstäver som ensamt det första brefvet från Francis i de nu utkomna volumerna.

Att i alla detaljer för läsaren framställa huruledes mr Chabot gått till väga för att utföra det senare uppdrag han af mr Twisleton erhöi, skulle vara omöjligt utan facsimiler. Vi kunna derföre här blott i största allmänhet framställa den metod, han följt och genom hvilken han kommit till det bestämda resultat, att ingen af de öfriga personer hvilka författareskapet till Junii bref tillskrifvits kan, af handstilen att döma, ha skrivit dem, medan å andra sidan just Francis måste vara den som fört pennan åt Junius. (Forts.)

Jordbäfningarne. Man har på senare tider äfven börjat mera vetenskapligt studera det förfärliga fenomen som kallas jordbäfningar och jemföra de fakta som man om de samma har sig bekant. Det är dock icke de större jordbäfningarne som i främsta rummet lemnat materialier till dessa studier, utan andra mindre vid hvilka de som bevittnat dem kunnat bibehålla nog sans och kallblodighet, för att göra tillförlitliga iakttagelser. Särskildt är det en trakt i Skottland belägen omkring Comrie i Perthshire, hvarest lindriga jordbäfningar ofta förekomma, som lemnat ett intressant bidrag till upplysning om jordbäfningarnes natur. Man anser sig nemligen ha kommit på det klara med att ifrågavarande fenomen hufvudsakligen förekomma derstädes efter starka regufall. Denna omständighet synes i hög grad bekräfta antagandet att jordbäfningar skulle uppkomma deraf att vatten nedtränger i jordens inre till dess att det kommer till ett djup der hettan är nog stark för att förvandla vattnet till ånga, hvilken å sin sida nedtränger i ännu

hetare jordlager der dess tryck ytterligare ökas till den grad att en explosion slutligen föranledes. Det är då denna explosion som förorsakar dessa svallvågor i jordytan som vi kalla för jordbäfning och hvilka gå med en hastighet af från 3 till 10 svenska mil i sekunden.

En annan iakttagelse som dermed hänger tillsammans är att af omkring 2000 bekanta jordbäfningar inom Europa öfver 1,200 egde rum på höst och vinter medan blott nära 800 under vår och sommar. Ännu märkvärdigare är dock det faktum att antalet jordbäfningar är större omkring tiden för ny- och fullmåne, men mindre vid tiden då månen går in i andra och sista kvarteren, så att på 47 jordbäfningar i förra fallet i allmänhet komma 39 i det andra. Det ser således ut som om månen och solen, med det inflytande de ha på ebb och flod och med det liknande inflytande de ha på jordens hårda yta, göra det samma märkbart genom att då det är som störst upphäfva jemvigten mellan de till explosion färdiga ångorna och jordskorpan som omgifver dessa, så att de förstörande krafter, som förut hållits fängslade, med tillhjälp af ifrågavarande himlakroppar till fasa för menskligheten bryta sina bojor.

En ny jättekanon har nyligen blifvit försökt i Woolwich, dervid med en krutladdning af 130 skålpund afskjutits en projektil af 700 skålpunds vikt. Kulau erhöi en hastighet af 1,348 fot i sekunden, hvilket enligt hvad fackmän anse är fullt tillräckligt för att hon skall kunna på 3,500 fots afstånd i vattenlinien genomborra den starkaste af alla engelska pansarfregatter och för att genomtränga båda sidorna af det preussiska pansarfartyget »König Wilhelm» på dubbelt så långt afstånd. Inom kort komma försök att anställas med en krutladdning af 150 skålpund.

Innehåll:

Vidare om fördelningen af statsmakternas initiativ	449.
Några tankar om modern filosofi	455.
Blick på pressen	461.
Strödda underrättelser:	
Junii bref m. m.	462.